

סילבוס

שם הקורס:	מאגיה יהודית – מן התנ"ך עד המסך
מספר הקורס:	126-2-0277
סטטוס:	שיעור/סמינר שנתי יום ג', 10-12
שם המרצה:	פרופ' יובל הררי
שעת קבלה:	יום ג', 15-16

תיאור הקורס:

מאגיה היא חלק מתפיסת העולם ומן התרבות היהודית למן ראשיתה המוכרת לנו. אמונות ומעשים מאגיים מתועדים בהרחבה בכתבים יהודיים מז'אנרים מגוונים החל בתנ"ך וכלה באתרי המרשתת. העדות על המאגיה נחלקת לשניים: פנימית – כזו שמתעדת אמונות, מעשים ומטרות מאגיות כפי שהתגבשו בידי בעלי עניין בתחום זה ובהפעלתו, וחיצונית – כזו שעוסקת בתרבות המאגית מן החוץ, משקפת אותה ולעתים אף מתפלמסת עמה. הקורס יתחקה אחר התרבות המאגית היהודית ואחר שיח הכישוף שעוררה לאורך ההיסטוריה. הלימוד יושתת על היכרות עם וקריאה של מקורות מגוונים, מאגיים ואחרים: כתבי לחש וקללה, מרשמי כישוף וחיבורים מאגיים, סיפורי כשפים, קמיעות וחפצים מאגיים אחרים, אתרי אינטרנט המציעים סחורות ושירותים מאגיים, ומקורות פולמוסיים המתנגדים לכישוף. בתוך כך נתוודע בהרחבה לתרבות הכישוף היהודית – למערכת האמונות שביסודה, לטקסים שבאמצעותם ביקשו יהודים לשלוט בעולם בכוחם של לחשים, שמות קדושים וטקסים, ולמטרות המאפיינות פעילות זו – ונעמוד על מקומו של שיח הכישוף בתרבות היהודית בכללותה.

דרישות אקדמיות והרכב הציין

- חובת נוכחות בשיעורים
- השתתפות פעילה – 10 אחוזים
- הצגת רפרט בסמסטר ב (חובה לתמידי הסמינר) – 20 אחוזים
- עבודה סמינריונית – 70 אחוזים
- עבודה מסכמת לתלמידים שאינם כותבים סמינר (ואינם מעוניינים להציג רפרט) – 90 אחוזים

פרשיות לימוד:

- מהו כישוף? למה 'כישוף'? – על מאגיה ודת.
- המקרא – בין כישוף לנס: מה אפשר? מה מותר? מי אסר?
- ספרות חיצונית – מיתוס הראשית: מנין יש כשפים בעולם? מנין יש שדים בעולם?
- הכישוף היהודי הקדום – קמעות, קערות ומרשמים מאגיים משלהי העת העתיקה.
- הכישוף היהודי הקדום – הספרים המאגיים הקדומים.
- ספרות חז"ל – בין אישור לאיסור. כוחם של חכמים. חכמים ומכשפות. שדים בבית המדרש.
- ספרות ההיכלות והמרכבה – חותמות, חזיונות והשבעות.
- רציונאליות וכישוף – הפולמוס הפילוסופי נגד הכישוף.
- ימי הביניים המוקדמים – בין רב האי גאון וגניזת קהיר.
- שלהי ימי הביניים – קבלה מעשית: שדים, מתים וחלומות.
- ראשית העת החדשה – בעלי שם, דיבוקים ומגרשים.
- מאגיה בארץ הקודש – פרשיות כישוף במאה העשרים.
- מאגיה ברשת – אתרים וסחורות מאגיים.

ביבליוגרפיה

1. 'הררי, דת, כישוף והשבעות: עיונים מתודולוגיים לקראת הגדרה מחודשת של המאגיה היהודית הקדומה', דעת 48 (תשס"ב), עמ' 33-56.
2. מ' אידל, 'הדות, מיסטיקה יהודית ומאגיה', מדעי היהדות 36 (תשנ"ו), עמ' 25-40.
3. ג' בוהק, 'אקדמות לחקר המסורת המאגית היהודית', מדעי היהדות 44 (תשס"ז), עמ' 9-36.

4. ' הררי, 'מאגיה יהודית – מתווה והערות', איל פיריזינטי 5 (2011), 13–85.
5. א' אשל, 'האמונה בשדים בספרות היהודית מימי הבית השני', מחניים 14 (תשס"ג), עמ' 11–18.
6. ' הררי, הכישוף היהודי הקדום: מחקר, שיטה ומקורות, ירושלים 2010.
7. ג' בוהק, 'מפגשים בין-תרבותיים במאגיה העתיקה', זמנים 100 (2007), עמ' 6–17.
8. ש' שקד, קערות השבעה – ש' שקד, 'קערות השבעה ולוחות קמיע: כיצד נפטרים משדים ומזיקים?', קדמוניות 129 (תשס"ה), עמ' 2–13.
9. מ' מרגליות, ספר הרזים, הוא ספר כשפים מתקופת התלמוד, ירושלים תשכ"ז.
10. ' הררי, חרבא דמשה: מהדורה חדשה ומחקר, ירושלים 1997.
11. א"א אורבך, חז"ל: פרקי אמונות ודעות, עמ' 82–114.
12. J. Neusner, 'The Phenomenon of the Rabbi in Late Antiquity', *Numen* 16/1 (1969), pp. 1-20
13. ' לוינסון, 'גבולות ומכשפות: סיפורי עימות בין רבנים למכשפים בספרות חז"ל', תרביץ עה (תשס"ו), עמ' 295–328.
14. P. Schäfer, 'Merkavah Mysticism and Magic' in: P. Schäfer & J. Dan (eds.), *Gershom Scholem's Major Trends in Jewish Mysticism 50 Years After*, Tübingen 1993, pp. 59–83
15. ס' וסרסטרום, 'הפרק שטרם נכתב: הערות לקראת היסטוריה חברתית ודתית של המגיה במסמכי גניזת קהיר', פעמים 85 (תשנ"א), עמ' 43–61.
16. ג' בוהק, 'מזוזות עם תוספות מאגיות בגניזת קהיר', דיני ישראל כו-כז (תשס"ט-תש"ע), עמ' 387–403.
17. א' רביצקי, 'הרמב"ם ותלמידיו על מגיה לשונית ו"שגוען כותבי הקמעות"', בתוך: א' שגיא 'שגיא ונ' אילן (עורכים), תרבות יהודית בעין הסערה, עין צורים תשס"ב, עמ' 431–458 (=א) רביצקי, עיונים מימוניים, תל אביב תשס"ו, עמ' 181–204.
18. ע' יסיף, סיפורי בן סירא בימי הביניים, ירושלים תשמ"ה, עמ' 63–73, 231–234.
19. ' דן, תורת הסוד של חסידי אשכנז, ירושלים תשכ"ח, עמ' 202–184.
20. J. Trachtenberg, *Jewish Magic and Superstition: A Study in Folk Religion*, New York 1972
21. ' גארב, 'מיסטיקה ומאגיה: התנגדות, התלבטות, השתלבות', מחניים 14 (תשס"ג), עמ' 97–109.
22. ע' אטקס, 'מקומם של המאגיה ובעלי השם בחברה האשכנזית במפנה המאות ה"ז-ה"ח', ציון ס (תשנ"ה), אמ' 69–103.
23. ' בילו, 'הדיבוק ביהדות: הפרעה נפשית כמשאב תרבותי', מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ב (תשמ"ג), עמ' 529–563.
24. ח' מטרס, 'מבריאת אדם – להבראתו: עיונים בספרי סגולות ורפואות', בתוך: R. Elijor and P. Schäfer (eds.), *Creation and Recreation in Jewish Thought*, Tübingen 2005, pp. 147*–164*
25. ש' ורסס, 'תופעות של מאגיה ודימונולוגיה באספקלריה הסאטירית של משכילי גאליציה', מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי יז (תשנ"ה), עמ' 33–62.
26. ר' בן שמחון, יהדות מרוקו: הווי ומסורת, לוד תשנ"ד, פרק יא: מנהגי הריפוי העממיים, עמ' 261–358.

27. ג' בראל, "רב פעלים" – מדריך לרפואה עממית במרוקו מהמאה התשע-עשרה, מאת אבהרם עלון (?), בתוך: י' בן-עמי (עורך), מחקרים בתרבותם של יהודי צפון-אפריקה, ירושלים תשנ"א, עמ' 211–232.
28. י' הררי, 'צלחות השבעה יהודיות בעת החדשה: מן המרחב המוסלמי לישראל', פעמים 110 (תשס"ז), עמ' 55–84.
29. י' הררי, 'שלוש סגולות להרוג את אדולף היטלר: פרק בתולדות הקבלה המעשית במאה העשרים', ציון פא (תשע"ו), עמ' 177–213.
30. י' בילו, 'חקר התרבות העממית בעידן הפוסטמודרני: סיפור אישי', תיאוריה וביקורת 10 (1997), עמ' 37–54.